

hetjük a népfőiskolai mozgalom 1948-ban megfogalmazott céljait. „A népfőiskolai munka célja, hogy olyan embereket neveljen, akik a hagyomány és a múlt értékeit ismerik, műveltségüket szervesen ebből építik ki, a jelen időszerű kérdései között tájékozódni és azokat megoldani képesek, akikben fejlett közösségi érzés él. . . (A népfőiskola) elsősorban a dolgozó parasztság és az ipari munkásság művelődését kívánja szolgálni. A népfőiskolának elsősorban azokra a kérdésekre kell feleletet adnia, amelyek megoldására növényeiknek idő és hely szerint éppen szükségük van.” Mindezek gyakorlati megvalósítását jól mutatják a közölt visszaemlékezések.

Rácz István, aki a felszabadulás után lett a sárospataki főiskola igazgatója, iskolaszervezési gondolatai között külön kifejtette a népfőiskolák „utóéletének” fontosságát. Javasolta a végzetek számára baráti körök alakítását, a rendszeres kapcsolattartást. Az ő gondolatai is megtestesülni látszottak abban, hogy az elmúlt év májusában a Hazafias Népfőiskolai Országos Tanácsa támogatásával megalakult a Népfőiskolások Baráti Köre. Célkitűzései között a legfontosabb a népfőiskolai gondolat ébrentartása, a mozgalom progresszív hagyományainak őrzése és ápolása; új, a mai követelményeknek megfelelő népfőiskolák szervezése. Még jószerevével csak az alakulás hivatalos eseményein jutott túl a Baráti Kör, amikor országsszerte mozduktak a régi népfőiskolások: hallgatók és oktatók. Megalakult a baráti kör Veszprémben, Alsónyéken, Kecskeméten, és már szervezik a nyugat-magyarországi volt népfőiskolások is. A baráti körök megkezdtek a régi népfőiskolai emlékek összegyűjtését, ahogy Kovács Bálint is megfogalmazta: „Amíg él az a nemzedék, amely részese volt ennek a mozgalomnak, meg kell tenni és a jövő nemzedékének okulásul átadni.”

A megélnékül figyelmet és aktivitást jelzi, hogy a baráti találkozóknál Képes Géza által felvetett gondolat az új népfőiskoláról is érlelődik. Megkezdődött a Népművelési Intézet, a TOT, a SZÖVOSZ és a Népfőiskolai Baráti Kör kezdeményezésére egy kísérleti népfőiskola előkészítése.

Ezek azok a körülmények, amelyek időszerűvé teszik a visszaemlékezések mostani közlését. És talán kedvet ébresztünk a honismereti szakkörökben a helyi népfőiskolai hagyományok felkutatásához, feldolgozásához. (A Népfőiskolások Baráti Körének címe: Hazafias Népfőiskolai Országos Tanácsa 1360 Budapest Pf.: 6.)

Kirschner Péter

A pesterzsébeti Kertészeti Népfőiskoláról

A Györfly István Kollégium és annak elődje, a Bolyai Kollégium tagjainak parasztszármaszása és egyetemi, főiskolai hallgatók szervezett értelmiségi csapata, létrejöttétől kezdve, fontos feladatának tekintette az országos népfőiskolai mozgalmat, és annak egyik szervező ereje volt. Ennek alátámasztására ismertettek néhány korabeli dokumentumot. Mészáros Sándor, későbbi kollégiumi tanár írja 1940. március 15-én a Hanza Szövetkezeti újságban: „A népfőiskola, a szövetkezet és a földreform, ez az a három dolog, ami a falu gazdasági és kulturális felemelését elvégezheti, amelynek segítségével a földművelés abba a helyzetbe juthat, amely munkájának és nagy számánál fogva megilleti. A Kelet Népe című folyóirat legutóbbi számában olvastam – mondja tovább –, hogy 11 magyar író – legnagyobbbrészt parasztszármaszásaik –, elhatározták, hogy cselekedni fognak. Ennek a 11 tagú írói vállalkozócsoporthoz a titkára Boldizsár Iván volt.”

Mi mindig együtt dolgoztunk, ahogy lehetett, népfőiskolánál a többi népfőiskolával. Ezt bizonyítja az 1942. november 27-én kelt meghívó a népfőiskolák vezetőinek és nevelőinek országos találkozására. Ebben az anyagban olvashatjuk: „December 6-7-8-án a népfőiskolák vezetői és nevelői találkozhatnak Budapesten, hogy tapasztalataikat elmondják és az együttműködés, erősödés és tökéletesedés lehetőségeit megbeszéljék. A találkozón részt vesznek írónk is. Ők fogalmazzák meg az egyetemes magyarság érdekeit a népfőiskolai mozgalommal szemben, ők emelik társadalmi és történelmi távlatba a részletkérdéseket. Meghívunk főiskolásokat is, hogy meghalljuk tőlük az elsősorban érdekelt nép igényeit és kritikáit. Sürgős ez a találkozó azért is, mert a sokak által zavarosnak tartott népfőiskolai mozgalom rendezésére törvényjavaslat készül. Szeretnénk, ha ez a megbeszélés megfogalmazná és az illetékesek elé terjesztené a népfőiskolák kívánságát.” Aláírások: a találkozó szervező bizottsága, Kardos László, a Györfly István Kollégium igazgatója, Nagy Ákos, a SDG Kabay Márton Kör vezetője, Püski Sándor, a Magyar Élet Kiadóvállalat részéről. Megtörténik a kongresszus összehívása, és Horváth Lajos 1942. december 6-án a következőt írja: „Népfőiskolai ankéton a beszámolókat folytat tovább, Benda Kálmán délelőtti, és a felvidékiek délutáni beszámolója volt az értékesebb.”

A Györfly István Kollégium saját népfőiskoláját 1942 őszén kezdte szervezni. 1942 decemberében volt Somogyi Imre és a Györfly kollégisták tárgyalása a kollégium saját népi iskoláján. Idézek Tökés Ottó kollégista naplójegyzetéből: „Somogyi Imre a következőket mondta: a Pesterzsébeti Népfőiskola azért kell, hogy a juttatott kiskert a család összes szükségletét kielégítse, sőt még eladásra is jusson. Elégeden

munkástömegek vannak mindenütt. Az eddigi népfőiskolák az öntudat nevelésében mégis csak értek el valami eredményt. A szellemi közösségi öntudatot kellene nekünk, kollégistáknak adni.”

Azután megszerveztük a Győrffy István Kollégium népfőiskoláját. A népfőiskolásokról írja Szabó Gergely kollégista 1943. március 27-én naplójegyzetében: „A szegény paraszt gyerekek az ország minden tájáról összejöttek, a Győrffy Kollégium Pesterzsébeti népi iskoláján, nehéz sorsot megpróbált erők, elromlott életek, küzdeni vágyó magyar fiatalok beszélgettek ott egymással bizalmasan, testvérmódra. Biztattuk őket, hogy a mi sorsunk sem különb az övéknél, minket is eléggé megtépázott az élet, de azért megmaradt küzdő kedvünk és őket is mindig is testvéri szeretettel támogatjuk.”

Kik voltak hát a mi népfőiskolásaink? Honnan jöttek? Jöttek Erdélyből, a Székelyföldről, Kárpátaljáról, a Csallóközből, jöttek a Nagykunságból, a Viharsarokból, Békés megyéből, Somogyból, Zalából, Vas megyéből, Hevesből, egyszóval az ország minden tájáról, s magukkal hozták a szűkebb haza, a szülőföld, a szülői ház és a szegény- vagy kisparaszti sors minden színét és ízét. Tenni és tanulni akarását, a többre és szöbre vágyást, sokszor az otthoni kint, a keservet és fájdalmat is.

Mi is volt a mi népfőiskolánk? Ezt hirdette a Győrffy István Kollégium 1943. február 17-én kelt körlevele, mely kertészeti és mezőgazdasági népfőiskola létesítésére buzdított. Ezeket mondjuk a körlevélben: „A Pesterzsébet megyei városi közbiztonsági szövetkezet és a Győrffy István kollégium Pesterzsébeten a közbiztonsági szövetkezet által bérelt városi gazdaságban kertészeti és mezőgazdasági népfőiskolát létesített. A kertészeti és mezőgazdasági népfőiskola célja egyrészt az, hogy a kevés földdel rendelkező kisbirtokos, illetve mezőgazdasági munkás fiait a kertészetben és a belterjes mezőgazdaságban olyan tudással lássa el, amellyel kevesebb földön is jó megélhetést biztosíthat családjának. Hogy ezt a célt elérje, a kertészet minden ágában alapos elméleti és gyakorlati kiképzést ad. Felhasználja a kertgazdálkodás újabb vívmányait. A kisbirtokos belterjes művelésével és az állattenyésztéssel foglalkozik. Ezt a részét a munkának Somogyi Imre, a kertészgazdálkodás legjobb szakembere vezeti. Másrészt célja a népfőiskolának az, hogy minden népfőiskolás olyan műveltségre tegyen szert, amellyel megállhatja a helyét a faluban és bárhol. Tudással rendelkező embereket akarunk visszaküldeni a falukba, akik ott gazdálkodásuk és képzetségük révén hasznos munkát fejtenek ki. A Népfőiskolán a népfőiskolás megismeri a parasztság történetét, a magyar irodalom nagyjait, a népi írókat, járatos lesz a falu és a saját maga ügyes-bajos dolgaiban. Megismeri Magyarországot földjét, földrajzát és saját vidékét, a számtan—mérten legfontosabb ágában, megtanulja azt, amire állandóan szüksége van. Szükséges, hogy a parasztság művelt vezetőikkel rendelkezzen. A mezőgazdaságban és a falu vezetésében teljesen jártas vezetőket akarunk adni a falunak. Minden népfőiskolásnak kettős feladata van: egyrészt a gazdaságban dolgozik, másrészt az iskolai előadásain vesz részt. A népfőiskola elvégzése és a sikeres vizsga után oklevelet kap, amelyben a Népfőiskola igazolja, hogy az illető ennyi és ennyi időt töltött a Népfőiskolán, és ott elméleti és gyakorlati képzést nyert.

Vessünk egy-két pillantást Népfőiskolánk életére, tevékenységére. Fekete Gyula író, győrffysta barátunk 1943. október 23-án a „Magyarok”-ban többek között a következőket írta: „A fiatal Győrffy kollégista igazgatóval a népfőiskola megalakulásáról beszélgettünk. Elhanyagolt terület volt ez, homokos, terméketlen és sivár. Valamikor gyümölcsfákkal próbálták betelepíteni, ezeknek már csak a maradványai látszanak. Az első két hónapban őszintén szólva nem volt népfőiskola jellegű, hiszen sokszor több mint napi 12 órát dolgoztunk, hogy valamiképpen megfelelő körülmények közé jussunk. Földreformot csináltunk, mesélt tovább mosolyogva az igazgató. Különösen szép táblára mutat. Ezen a részen, kb. 50 négyszögöl lehet, minden ifjúnak egy-egy ágyat osztottunk ki, azt vetettek bele, amit akartak, szabadidejükben kedvükre gondozhatták. Persze meglehetősen nehéz dolgunk volt, hiszen csak május közepén foghattak hozzá, s az öntözővizet csak június közepén kaptuk meg. Gyönyörű kis konyhakert ez a kiosztott rész. Ennek azután a jövedelme is a fiúké. Eddig kb. 1200 pengőt árultak ki belőle, egyenként 70–80 pengőt. Természetesen ez még nem a végeredmény.”

Mit és hogyan tanítottunk a népfőiskolán? Sok-sok szak- és általános tantárgyat. Én többek között történelmet tanítottam Molnár Erik őstörténete, Kovács Imre A feudalizmus Magyarországon című könyve, és elsősorban Mód Aladár 400 év küzdelem az önálló Magyarorszáért című könyve alapján. Mi híven követtük a győrffysták példáját az emberség, a munka, a szabadság hirdetésében és vállalásában. Akkor, amikor világégés volt. Amikor a germán hódítás keletre tört, amikor népeket és nemzeteket akart megsemmisíteni és akart eltörölni a föld színéről. Akkor is és történelmünkön mindig a nemzeti-népi egységre, a demokratizmusra törekedve tudtuk nemzetünket megővni a pusztulástól és jövőjét biztosítani. A Győrffy Kollégium és a szélesebb demokratikus mozgalom már a jövőért dolgozott. A holnapi szabadságért dolgoztunk, az ezeréves per eldöntéséért, a földreformért, és a mezőgazdaság szövetkezeti átalakításáért. Feladatunk, hogy megőrizzük és fejlesszük a nemzetközi élvonalat elért mezőgazdaságot, amelynek eredményében benne van a 40 ezer volt népfőiskolás küzdelme és munkája. Hagyatékunk, örökségünk csak egy lehet, a jövő számára, a hármas Győrffy-hagyaték: Emberség, Munka, Szabadság!

Horváth Lajos